קכט: מפנין פרק שמונה עשר שבת

מי שיש לו זכות אבות. וקודם תקנת עזרא אע"פ שהיו דנין בכל יום שהיו נרגנים לא היו קונעים ליעב בכל יום[ה]:

דקאי מאדים בזווי. כרביעי נמי קאי מאדים בזווי בסוף היום אלא לא חשו חכמים לכך דאין דרך להקיז כל כך בסמוך לגילה: **דליכא** ארבע בתריה. שאין ד' ימים עד סוף החדש כדפירש בקונטרס דליכא למימר דביעי בשבת דהא ד' דהוא עשרין וארבע היינו דליכא רביעי בתריה:

מאה רישי בזווא מאה קרי בזווא. לפירוש הקונטרס תימה מה שייך הכא וכ"מ גרים מאה קרני בזווא ומפרש מאה ריסי מאה לאשי בני אדם (ונראה) שהיה מנהג קדוש לספר לגלח בזווא וכן מנהג ק' קרני להקיז בזווא כמו קרנא דאומנא (לקמן דף קנד:) אבל מאה שפמי לתקן השפה נולא כלום דבשכר גילוח והקזה היה מתקן השפה ויפיוס שהיה מתקן שפמו לא היה נוטל כלום ועל כן היה למשל כל מי שהיה יגע ולא עלה בידו שכרו היו קורין אומו יומא דשפמי: **מפגרי** רבנן. תשש כחם והיו ממתלצין ולא יכלו למיגרס כדכתיב (ש"א ל) וילכדוה דוד הוא וארבע מאות איש (עמו) ויעמדו מאתים איש אשר פגרו מעבור נחל הבשור: **כל האמור בפרשת** תוכחה. לאו מקרא מפיק אלא מסתמא כיון שכא בפרשת תוכחה אם כן לעד הוא אם אין עושין והקילו חכמים לעשות וכטולן אין בהן איסורא דאוריתא:

הדרן עלך מפנין

ברבר אחר קשה לדבר אחר רב ושמואל דאמרי תרוייהו [א]האי מאן דעביד מילתא לישהי פורתא והדר ליקום דאמר מר [ב]ה' דברים קרובין למיתה יותר מן החיים ואלו הן [ג]אכל ועמד שתה ועמד ישן ועמד הקיז דם ועמד [ד]שימש מטתו ועמד אמר שמואל פורסא דדמא כל תלתין יומין [ה]ובין הפרקים ימעט ובין הפרקים יחזור וימעט ואמר שמואל פורסא דדמא חד בשבתא ארבעה ומעלי שבתא אבל שני וחמישי לא דאמר מר מי שיש לו זכות אבות יקיז דם בשני ובחמישי שב"ד של מעלה ושל מטה שוין כאחד בתלתא בשבתא מאי טעמא לא משום דקיימא ליה מאדים [ו]בזווי מעלי שבתא נמי קיימא בזווי [ז]כיון דדשו ביה רבים [ח]שומר פתאים ה' אמר שמואל ד' דהוא ד' ד' דהוא ארביסר ד' דהוא עשרים וארבעה ד' דליכא ארבע בתריה סכנתא ר"ח ושני לו חולשא שלישי לו סכנה מעלי יומא טבא חולשא מעלי יומא דעצרתא סכנתא [ט]וגזרו רבנן אכולהו מעלי יומא טבא משום יומא טבא דעצרת דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוה דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמייהו אמר שמואל אכל חטה והקיז דם לא הקיז אלא לאותה חטה והג"מ לרפואה אבל לאוקולי מיקיל המקיז דם שתייה לאלתר אכילה עד חצי מיל איבעיא להו שתייה לאלתר מעלי אבל בתר הכי קשי או דילמא לא קשי ולא מעלי תיקו איבעיא להו אכילה עד חצי מיל הוא דקמעלי הא בתר הכי ומקמי הכי קשי או דילמא לא קשי ולא מעלי תיקו [י]מכריז רב מאה קרי בזווא מאה רישי בזווא מאה שפמי ולא כלום אמר רב יוסף כי הוינן בי רב הונא יומא דמפגרי ביה רבנן אמרי האידנא יומא דשפמי הוא ולא ידענא מאי קאמרי: וקושרין הטבור: ת"ר [יא]קושרין הטבור ר' יוסי אומר אף חותכין וטומנין השליא כדי שיחם הולד אמר רשב"ג בנות מלכים טומנות בספלים של שמן בנות עשירים בספוגים של צמר בנות עניים במוכין [יב]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הלכה כר' יוסי ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב מודים חכמים לר' יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין מ"ט דמנתחי אהדדי ואמר רב נחמן אמר רב [יג]כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר [יד]ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חתלת ומולדותיך ביום הולדת מכאן שמיילדים את הולד בשבת לא כרת שרך מכאן שחותכין הטבור בשבת ובמים לא רחצת למשעי מכאן שרוחצין הולד בשבת והמלח לא המלחת מכאן שמולחין הולד בשבת והחתל לא חתלת מכאן שמלפפין הולד בשבת:

הדרן עלך מפנין

כדבר אחר. חזר: **קשה לדבר אחר.** לרעת שהחזירים מעוגעים הם כלאמרינן בקדושין (ד' מט:) ר' קביס נגעים ירדו לעולם משעה שנולו חזירים: **אכל ועמד.** מהר לעמוד פתאום אחר שאכל שונעו: **פורסא דדמא.** זמן הקזה כמו בפרוס הפסח (שבלים פ"ג מ"ו): **כין הפרקים.** פירקי שנותיו כגון לאחר מ' שנה: **ימעט.** בהקזה לא יקיז בכל חדש אלא לב' חדשים: **וכין הפרקים יחזור וימעט.** לאחר שנים יקיז לג' חדשים לפי שאין כחו עליו ואין דמו חם וגופו מלטנון כשמתקר דמו: **שב"ד של מעלה ושל מטה שוין.** אלא נדון בכל יום[ו] וב"ד יושבין בעירות בב' וכה' מתקנת עזרא ואילך (ב"ק ד' פב.) וכיון דיום הדין ופקידה היא עוטותיו מזכרים: **דקיימא ליה מאדים בזווי.** שמזל מאדים משמש בו בשעות זוגות ומזל מאדים ממונה על החכב ועל הדבר ועל הפורעניות והזוגות קשין שהן רשות לשדים כדאמר בפסחים (ד' קי:) והפורעניות מוכנין. אע"מ חנכ"ל סדר השעות כשנתלו המאורות והמזלות שעה ראשונה של ד' בשבת שימש שבתאי ובשניה לדק ואחריו מאדים ואחריו חמה ואחריו נוגה ואחריו כוכב ואחריו לבנה נמצאו ז' המזלות לז' השעות ואחריה חלילה לעולם נמצא בסדר זה לעולם סימני מזלות המשמשין בתחלת לילי השבוע כלנ"ש חל"ם מוצאי שבת שעה ראשונה שלו כוכב תחלת ליל שני לדק וכן בסדר הזה וסדר תחלת סימני הימים חל"ם כלנ"ש שעה ראשונה של אחד בשבת חמה ושל שני בשבת לבנה ושל שלישי בשבת מאדים. נמצא מאדים חוזר בו חלילה בשעה שמינית ביום והיא זוגות אבל אם אחר ימים אין מאדים בזוגות שלהם אם לא בלילה ובלילה אין דרך להקיז: **מעלי שבתא נמי קיימא מאדים בזווי.** שהרי שעה ראשונה של יום נוגה לפי הסדר של חל"ם כלנ"ש תחלת הימים וכיון שתחלתו נוגה וסדר הליכתן ע"ם חנכ"ל נמצאו מתחילין לחזור חלילה בשעה רביעית נמצא מאדים בשעה שתיה: **כיון דדשו כיה רבים.** הורגלו בו מפני דוחקן שיהיו קרובים לפעולת שבת ואמרינן בפירקין דלעיל (ד' קיח:) כבוד שבת בדבים גדולים ובמסכת ע"ז (ד' כט:) אמרינן שני לדם דג: **ארבע דהוא ד'.** ד' בשבת שהוא ד' לחדש או ארביסר לחדש או כ"ד לחדש כולהון קשה להקזה: **ד' דליכא ד' כתריה.** שאין ד' ימים עד סוף החדש. ואיכא דאמרי דליכא ד' בשבת בתריה באותו חדש ואינו כן: ה"ג **ר"ח ושני לו חולשא שליש לו סכנתא: אכל חטה והקיז דם לא הקיז אלא לחטה.** שהאוכל מכניל את החדש והקזה שאחר אכילה אינו מועיל אלא לאותו כוכב: **וה"מ.** במקיז לרפואה: **אכל אקולי.** מי שיש לו דם המכניל עליו אפי' לאחר אכילה מקיז ומיקל: **מאה ריסי בזווא.** כלומר אם יהיו בזול מאד קנה ראשי בהמה ואם לאו אל תקח שאינן בריאין לאכול: **מאה שפמי.** כמו על שפם (ויקרא יג) גרויינ"ן בלע"ז שפמים של בהמה: **יומא דמפגרי ביה רבנן.** שהיו התלמידים מתעצלין מלבא בבית המדרש קרי ליה יומא דשפמי כלומר היום הזה אבד לו ואין בו תועלת: **וטומנין את השליא.** כדמפרש רשב"ג שהיא רפואה להתמתם הולד: **ספונין של צמר.** צמר מנופך: **של שני תינוקות.** תאומים וקשורין טבורן זה בזה: **מנוס דמנחתי מהדדי.** זה אילך וזה אילך ונמצאו מסוכנין: **כפרשת תוכחה.** שהוכיח יחזקאל לישראל את חסדי הקב"ה שעמהן: **תוכחה.** לשון לבו וטוכחה (ישעיה ה) להתווכח ולהודיע מי הוא שקרח על שבנגדו: **למשעי.** לטוח ולהחליק בשרו: **שמולחין.** ובשרו מתקשה: **מלפפין.** אלמנלי"ן בלע"ז. ולאו הייגו אסוכי יונקא דאמרן לעיל בפרק כל הכלים (דף קכג.) דהא שמעינן ליה לרב נחמן דאסר אלא [יז]לפוחי בעלמא כמו שעושין [יח]בחגורות ופסיקיאות: **הדרן עלך מפנין**

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה יח:
לט ב מיי' שם הלכ' ג:
מ ג מיי' שם הלכה יט טוש"ע א"ח סי' רמ סעיף טו:
מא ד מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה יח:
מב ה ש"ע א"ח סימן תסא סעי' ז:
מג ו מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יא ור"מ סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שלא סעיף ז:

מוסף רש"י

אכל ועמד. מיל קודם שעהה מעט (נ"מ"ן ע.). שמולחין הולד. כדי שיתקשה כשרו (יחזקאל טז ד), והחתל. לשון כריכה בנגדים (שם). שמלפפין. פוטפין. לשון מלנוס (שיר ה ה): לאו: לשון נגלוי (ב"ר עד ד).

הדרן עלך מפנין

רבינו חננאל

פורסא דדמא כל תלתין יומין. פי' גבול הדם לבחורים כל שלשים יום. בין הפרקים, הגיע לחכמישים שנה ימעט, יוצא משנים חדשים [אר] ג' חדשים פעם אחת. עוד בין הפרקים, כא בימים יחזור ימעט מששה חדשים לששה חדשים או משנה לשנה, וזה הפירוש קיבלנוהו מרבותינו קבלה. **בתלתא קאי מאדים בזווי.** פי', בשתי שעות שהן זוגות יום שלישי שעה שמינית מאדים ושעה שתים ועשרים מאדים, שכך סידור הכוכבים חל"ם כצנ"ש בימים, נמצא יום אחד שעה ראשונה כוכב חמה, יום שני שעה ראשונה כוכב לבנה, יום ג' שעה ראשונה כוכב מאדים, יום ד' שעה ראשונה כוכב [כוכב], יום ה' שעה ראשונה כוכב צדק, יום ו' שעה ראשונה כוכב נגה, יום ז' שעה ראשונה כוכב שבתי, וסידורם חל"ם כצנ"ש בימים, כצנ"ש חל"ם בלילות, וסידורן חנכ"ל שצ"ם. וכיון שביום ג' עומד מאדים בשעה שמינית הן זוגות ובשעה כ"ד הן זוגות חיישינן לסכנה. וכיוצא בזה בשיני ובחמישי, משום הכי חיישינן לסכנה כי מאדים הוא מסונה על הדם. ואקשינן עלה והא יום ד' הוא דמעלי שבתא דקאי מאדים בשעה ששית ובשעה עשרים הן זוגות, ואמרת פורסא דדמא חד בשבא וארבעה ומעלי שבתא, ולא מצאו לו פירוק. והשיב אע"פ שהוא כן כיון דדשו בה רבים להקיז ביום ששי שומר פתאים ה'. **מאה רישי בזווי מאה קרני בזווא שפמי ולא כלום.** פי' היה מנהג קצוב כי הספר מגלח מאה ראשי, כלומר מאה ראשי בני אדם נוטל שכרו זוז אחד, וכן (א' מדרגמא) (המשים) מאה קרן, כלומר מאה קרן של זכוכית והוא ריבוא דכוסילתא נוטל בשכרו כך: קרן זוז אחד. אבל לתקן הזקן וליטול השפה ולתקנו לא היה מנהג ליקח האומן כלום, אלא אותן בני אדם שמגלח ראשם או עושה להן ריבוא דכוסילתא, נוטל שכרו כאשר אמרנו, מתקן וקנם ונוטל שפם בחנם, וכן היה הדין. ויום שהיה האומן עושה השפמות לא היה נוטל שכר והיה הולך לביתו ריקם, ועל כן היה למשל כל מי שהיה יגע ולא [הה] עולה בידו (סבר) (שכר) היה קורא אותו יומא דשפמי. מיפגרי, תשש כוחם והוו מתחלשי יגעים ויעיפים

מסורת הש"ס

א) [ניעין פ. ב) [עיין תוספות עירובין נז. ד"ה ואין]. ג) [מכתן עד יומת דשפמי תמצא פירוש יפה בערוך ערך פגר בשינוי הנוסח"]. ד) [תוס' פס"ר]. ה) [לפני הגה"מ הטעוה לא היה כתוב הא לאמר רב נחמן הלכה כר' יוסי ועיין כ"י ח"מ סימן תסא]. ו) [כ"ה טז.]. ז) [וקן אינו לעיל סו: לפוסי יונקא בשבת שפיר דמי ופ"ם בפרש"י וקן עוד לקמן קמז: ובפרש"י שם]. ח) [וע"ע תוספות מנחות ג. ד"ה שמתי דינין].

תורה אור השלם

ו) שמר פתאים יי דלותי ולי יהושיע: תהלים קטז ו
2 ומולדותיך ביום הולדת אתך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת החתל לא חתלת: יחזקאל טז ד

גליון הש"ס

גמרא בין דדשו ביה רבים שומר פתאים. עיין תס"ד סי' רי"ח: רש"י ד"ה מלפפים וכו' בחיי"ת ופסיקיאות. עיין לקמן דף קמז ע"ב רש"י ד"ה בחומרי שדרה ול"ע. ועי' בתשובת לחמת הקדש חלק א"ח סי' מ:

לעזי רש"י

גרויינו"ן [גירנו"ן]. שפחי חיות.
אנמליו"ן [אנמיילולי"ר]. לעטוף.

רבינו חננאל (המשך)

ולא יכלו למיגרס כדכתיב וירדף דוד הוא וארבע מאות איש ויעמדו מאתים איש אשר פגרו מעבור את נחל הבשור, הוו אמרי יומא דשפמי[ו]. וקושרין את הטיבור. ר' יוסי אומר אף חותכין את הטיבור. וכל צרכי מילה עושין בשבת. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכה כרבי יוסי שחותכין בשבת טיבור תינוק אחד וכ"ש טיבור בי תינוקות שבזה אפילו חכמים מודים שמותרין. מ"מ משום (דמתחזי) [דמנתחו] אהדדי. **ואמר** רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר ומולדותיך ביום הולדת אותך מיכן שמיילדין לחיה בשבת. לא כרת שרך מיכן שחותכין את הטיבור בשבת, ובמים לא רחצת למשעי מיכן שמרחיצין את הולד בשבת, והתחל לא חתלת מיכן שמלפפין הולד בשבת. ואמרינן בהלמוד א"י ומחללין עליה את השבת, שמואל אמר עושין לה מדורה אפילו בתקופת תמוז. וקושרין את הטיבור. כהדא אמתיה דבר קפרא נפקא מיילדה בשבת, אתת ושאלת לר' ראמר לה אזלון ושאלון לחייתא. אמרה לן[יח] ליכא חייא, אמר לה זילי עבידי כמנהגך. אמרה ליה ליכא מנהג, אמר לה אזיל חתיך בר' יוסי ביני מתניתא. וכל צרכי חיה עושין בשבת תני השליא הוואת בשבת עשירין טומנין אותה בשמן והעניים בחבן. ובחול אלו ואלו טומנין אותה בארץ, כדי ליתן ערבון לארץ. הדרן עלך מפנין

ז) עיין בערוך ערך פגר.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com